

Lena Didrikke Skavdal Raet

Barnesamtalen som et ledd i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid

The child interview as a part of the Child Welfare
Service's investigation work

Bacheloroppgave i Barnevern

Veileder: Hilde Thrana

Mai 2022

Lena Didrikke Skavdal Raet

Barnesamtalen som et ledd i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid

The child interview as a part of the Child Welfare
Service's investigation work

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Hilde Thrana
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven baseres på en kvalitativ tilnærming, og tar utgangspunkt i problemstillingen: «*Hvilken plass har barnesamtalen i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid?*». Jobben som barnevernsarbeider innebærer i all hovedsak å sikre barn trygge oppvekstvilkår gjennom å ivareta og verne om barnet mot omsorgssvikt, vold og overgrep, og de fleste som velger å utdanne seg som barnevernsarbeidere har et ønske om å hjelpe og bidra til at sårbare barn får det bedre. Likevel har mangelfulle prosedyrer i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid gjort det vanskelig å gjennomføre, dokumentere og evaluere hvordan barn blir pratet med i barnevernet. I en studie publisert av Berit Skauge i 2010 kom det frem at barn i mindre grad ble inkludert i barnevernsprosessen i 2009 enn de ble i 2000, og dette til tross for at barns behov i større grad var mer omtalt i saksdokumentene. Hva kan være årsaken til det? Kan det ha en sammenheng med at vi er blitt flinkere til å høre på barnet, men i mindre grad lytter til barnets eget perspektiv?

I straffeprosessloven kom det i 2015 en ny forskrift og lovendring som blant annet skulle styrke barns rettssikkerhet og medbestemmelse i saker som angår de. Den Dialogiske Samtalemotoden ble utviklet som et resultat av lovendringen, med formål om å blant annet gjøre fagpersoner tryggere og mer kompetente i samtale med barn og unge. Barn lærer å bruke ord og uttrykk før de selv forstår betydningen av det, og viktig informasjon om barnets erfaringer og opplevelser kan gå tapt ved feilaktig bruk av kommunikasjonsstrategier, noe som i barnevernets undersøkelsesarbeid kan medføre store konsekvenser for barnet. Oppgaven tar utgangspunkt i et utviklingspsykologisk perspektiv, og teorier om barnets kognitive og språklige utvikling knyttes opp mot synet som vi har på barn og barndom i samfunnet.

Abstract

This bachelor thesis has a qualitative approach, based on the research question: “*what place does the child interview have in the child welfare service’s investigation work?*”. The mission of the child welfare worker is to ensure that children grow up under safe conditions, by protecting them from neglect, violence, and abuse. Most people who study child welfare has a genuine desire to help vulnerable children and youth. Nevertheless, inadequate procedures in the child welfare service’s investigation work makes it difficult to document and evaluate how the child interview is implemented in the process. Berit Skauge revealed in a study in 2010 that children in the welfare process were less included in 2009 than they were 10 years earlier in 2000, even though the children’s needs were more discussed in the child welfare service’s documents. What might be the reason? Could it have something to do with the fact that we have become better at listening to the child, but not necessarily listening to the child’s own perspective?

In 2015 the childrens legal security and codetermination in cases concerning them were strengthen in a new regulation in the Criminal Procedure Act. As a result of this change The Dialogic Conversation Method was developed, and was among other, to make professionals more confident and competent in encounters with vulnerable children. Children learn to use words and expressions before they understand the meaning of it, and the consequences of incorrect use of communication strategies with the child may lead to important information getting lost. This thesis is based on a developmental psychological perspective, focusing on the child interview considering childrens linguistic and cognitive abilities, and a sociological perspective of the child in the society.

Innholdsliste

1. Innledning.....	4
1.1 Tema.....	4
1.2 Problemstilling og avgrensing.....	5
1.3 Bakgrunn og barnevernsfaglig relevans.....	5
1.4 Forforståelse og eget faglig ståsted.....	6
1.5 Oppgavens disposisjon.....	6
2. Metode.....	6
3. Litteratursøk og fremgangsmåte.....	7
4. Begrepsavklaring.....	9
5. Oppgavens juridiske rammer.....	10
6. Teori.....	11
6.1 Hva er en samtale?.....	12
6.2 Den Dialogiske Samtalemetoden.....	13
6.3 Vygotskys teori om utvikling av språklig kompetanse.....	14
6.4 Daniel Sterns teori om utvikling av selvet.....	15
6.5 Barn og barndom i samfunnet.....	16
7. Aktuell forskning.....	18
8. Diskusjon.....	19
8.1 Barnets perspektiv og barneperspektivet.....	20
8.2 Dokumentasjon i undersøkelsesarbeidet.....	21
8.3 DCM barnesamtalen i praksis.....	23
9. Avslutning.....	25
10. Litteraturliste.....	26

1. Innledning

1.1 Tema

Barn og unge med erfaring fra barnevernet forteller historier om den *ene* voksne som spurte, og som faktisk lyttet til deres tanker og følelser i en svært sårbar situasjon. Dette fanget interessen min for selve barnesamtalen, og hvordan jeg som voksen og kommende profesjonell barnevernsarbeider kan legge til rette for at barnet føler seg sett og forstått. For at barnet skal få mulighet til å dele informasjon om vanskelige temaer i sitt liv må den profesjonelle ha bred kommunikasjonskompetanse og særlig innsikt i egne holdninger og verdier, og hvordan denne brukes bevisst i møte med barnet. En faglig trygghet rundt egen kompetanse gir mer rom for å ta imot og prosessere informasjon fra barnet og innta barnets perspektiv. Teknikker og teoretiske prinsipper kan være enkelt å lære, men for å komme i dialog med barn kreves det at ferdighetene settes i praksis parallelt med teoretisk opplæring, veiledning og trening (Gamst, 2017 s. 20). Temaet for denne bacheloroppgaven er barnesamtalen i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid, med fokus på hvordan vi bruker kunnskap om grunnleggende utviklingsteori i møte med det barnet som unikt individ i samfunnet.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Med bakgrunn i at temaet i seg selv er bredt og kompleks, vil det være nødvendig å presisere problemstillingen. Kunnskap om hvordan en skaper trygghet og rom for barn til å formidle egne følelser og tanker gjelder mange profesjoner, og for voksne generelt. Jeg har valgt å avgrense denne oppgaven til hvilken forståelse som ligger til grunn for barnesamtalen i barnevernet, hvordan den tas i bruk systematisk og hvilken påvirkning barnesamtalen eller mangelen på den, kan ha for barnet. Denne oppgaven tar utgangspunkt i problemstillingen:

«Hvilken plass har barnesamtalen i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid?».

Barneverntjenesten skal opprette en undersøkelse når det foreligger grunn til å anta at et barn har behov for hjelp (barnevernloven, 1993, §4-3). Barnevernsarbeideren skal prate med barnet og familien, og basert på den informasjonen som innhentes fra barnet selv, foreldre og andre relevante aktører skal barnevernsarbeideren kartlegge familiens eventuelle hjelpebehov, og vurdere hva som er til barnets beste. Når det kommer til barnets medvirkning skal det skje i alle faser av barneverntjenestens arbeid, og studier viser at barnets rett til å medvirke i egen

barnevernssak er vanskelig å gjennomføre i praksis. Denne oppgaven skal i hovedsak omhandle selve undersøkelsen, og barnets medvirkning vil stå sentralt. Terskelen for å starte undersøkelser skal være lav, og barneverntjenesten kan foreta undersøkelser selv om familien ikke ønsker det. Samtidig skal det ikke undersøkes mer enn det som er nødvendig jf. det mildeste effektive inngrep (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021). Selve lovverket vil jeg gå nærmere inn på i kapittel fem.

1.3 Bakgrunn og barnevernfaglig relevans

«Det er alltid en grunn til at barn velger å fortelle akkurat det de forteller, til akkurat den voksne de forteller til. Da må de bli trodd på og det de sier må bli tatt på alvor»

(Forandringsfabrikkens kunnskapssenter, u.å., Ha et godt barnesyn)

Studier viser at barn i barnevernet blir pratet med i svært varierende grad, og når barnet først blir snakket med er ikke barnets synspunkter nødvendigvis avgjørende for de beslutningene som tas vedrørende dets liv. Sårbare grupper i samfunnet vårt representeres av ulike yrker, i ulik grad og med ulikt fokus. Gjennom FOs yrkesetiske grunnlagsdokument for sosialarbeidere står det at tjenestene og tiltakene som tilbys av profesjonsutøverne skal ta utgangspunkt i menneskets egne verdier, kunnskap og ressurser (Fellesorganisasjonen, 2019). I denne oppgaven vil jeg se det i sammenheng med barnevernets arbeid i møte med barn, og barnevernsarbeideren som yrkesutøver i lys av humanistiske og demokratiske verdier. Dette med bakgrunn i at det er en vesentlig del av min profesjonskompetanse.

1.4 Forforståelse og eget faglig ståsted

Gjennom arbeidet med oppgaven ønsker jeg å skape ny kunnskap, og i denne delen ønsker jeg å gjøre rede for hvilke tanker jeg har rundt temaet som jeg har valgt. Videre ønsker jeg å gjøre rede for mitt forhold til faget, og mine verdimeslige standpunkter i forbindelse med oppgavens innhold, for å synliggjøre hvordan subjektiviteten min kan virke inn på den objektive presentasjonen. Objektivitet handler om upartiskhet eller saklighet, men i forbindelse med kvalitative tilnærminger vil objektivitet tillate en subjektiv holdning, så lenge det er tydelig hva subjektiviteten innebærer (Dalland, 2012).

Allerede i første semester fikk vi besøk av ungdommer, kalt barnevernsproffer, fra Forandringsfabrikken. Forandringsfabrikken er et kunnskapssenter som oppsummerer og

formidler kunnskap om barns erfaringer i møte med hjelpeapparatet, og da særlig barnevernet. Informasjonen kommer direkte fra barn og unge (Forandringsfabrikkens kunnskapssenter, u.å.). Barnevernsproffene kom med et tydelig budskap til studentene, kommende barnevernsarbeidere, at barn ønsker å bli pratet med, å bli tatt på alvor og forstått som kompetente individer. På en måte så jeg det som en selvfølge at barn skal bli lyttet til og medvirke i egen sak, samtidig fikk jeg med erfaring fra praksis og kunnskap fra studiet mer interesse for hva dette *egentlig* handler om. Jeg ville lære mer om hvordan medvirkning og barnet som selvstendig aktør i samfunnet kunne forstås av profesjonelle yrkesutøvere, og samtidig hvordan barns virkelige erfaringer påvirker utviklingen for denne forståelsen i praksis.

1.5 Oppgavens disposisjon

Oppgaven består av totalt 10 kapitler med overskrifter og underoverskrifter. I det innledende kapitlet er tema og problemstilling blitt presentert sammen med redegjørelse av bakgrunn og barnevernsfaglig relevans, etterfulgt av beskrivelse av egen forforståelse og mitt faglige ståsted. I kapittel to vil jeg ta for meg hva metode er og hvilken metode som benyttes spesifikt i denne oppgaven, etterfulgt av tredje kapitlet som omhandler hvordan jeg har gått frem i søkeprosessen og hvilke vurderinger jeg har tatt underveis i skrivingen. I fjerde kapittel vil tre sentrale begrep som brukes jevnlig gjennom hele oppgaven bli presentert og utdypet. Femte kapittel vil ta for seg de juridiske rammene for oppgaven, med fokus på to sentrale prinsipper innenfor den barnevernfaglige utøvelsen. I sjette kapittel vil teori som er relevant for problemstillingen bli redegjort for under flere underoverskrifter. Videre vil jeg i det syvende kapitlet trekke frem to aktuelle forskningsrapporter som er med på å underbygge teorien. Når vi kommer til det åttende kapitlet vil teori og empiri satt opp mot hverandre og drøftet, før oppgaven oppsummeres og avsluttes i det niende kapitlet. I det siste og 10ende kapitlet vil fullstendig litteraturliste foreligge i alfabetisk og kronologisk rekkefølge.

2. Metode

I dette kapitlet ønsker jeg å ta for meg hva metode egentlig er, hvilken metode jeg har valgt gjennom å vise hvordan jeg har gått frem for å bygge et godt grunnlag for diskusjonen i kapittel åtte. Valg av metode må komme klart frem for å vise hvilke overveielser som er gjort for å belyse problemstillingen best mulig ut fra forutsetningene for oppgave (Dalland, 2012).

Hva er metode?

En metode er selve redskapet i en undersøkelse, og i forbindelse med oppgaveskriving vil vi ofte velge én spesifikk metode som belyser et spørsmål, og videre svarer på det (Dalland, 2012, s. 111). Gjennom en planlagt fremgangsmåte vil vi komme frem til ny kunnskap, og være i stand til å etterprøve denne på en faglig interessant måte.

Metoden som benyttes i denne oppgaven

Metoden som er benyttet for å belyse temaet i denne oppgaven betraktes som en litteraturstudie med en kvalitativ tilnærming, og baseres hovedsakelig på skriftlige kilder. Den kvalitative metoden kjennetegnes av opplevelse og tolkning, i motsetning til den kvantitative metoden som kjennetegnes av tall og målbar data (Dalland, 2012).

Når det kommer til temaet hadde det vært hensiktsmessig å gjennomføre intervjuer eller observasjoner av både barn og barnevernspedagoger som jobber i barneverntjenesten, for å få direkte informasjon om hvordan barnesamtalen oppleves for de involverte. Dalland (2012) understreker også at en metode skal velges basert på det som er praktisk gjennomførbart, både økonomisk og tidsmessig. På grunn av rammene og omfanget av oppgaven lot det seg ikke gjøre, og det kan kanskje ses i sammenheng med blant annet etiske overveielser rundt konsekvensene det kan få for informantene å dele særdeles sårbar og personlig informasjon, uten at jeg har hatt tid til å bygge en relasjon i forkant, eller mulighet til å følge de opp i etterkant.

3. Litteratursøk og fremgangsmåte

Til å begynne med hadde jeg en klar plan om at jeg ville bruke oppgaven til å drøfte skillet mellom barneperspektivet og barnets perspektiv. Jeg tok først utgangspunkt i skriftlige bok— og tidsskriftsamlinger i biblioteket på campus, for å gjøre meg kjent med overskriftene og kildene som kunne være relevante for mitt fagområde. Videre brukte jeg søkemotoren Oria, da det var det jeg var mest kjent med. Jeg brukte søkeordene «barneperspektiv», «barnets perspektiv» og «Childs perspective», og fikk opp mange resultater, men lite av relevans for det jeg ønsket å gå ordentlig i dybden på. Det er ikke mangel på teori og forskning på temaene, men det viste seg vanskelig å ramme inn teorien og drøftingen av den i en bacheloroppgave med et således begrenset omfang. Artikkene som jeg fant i de første søkene har likevel blitt brukt som en sentral del av oppgaven, etter at jeg valgte å spisse

problemstillingen i retning av barnesamtalen.

Fagboken «Profesjonelle barnesamtaler: å ta barn på alvor» av Kari Trøften Gamst har vært flittig brukt, da jeg gjennom studiet hadde fått godt kjennskap til bokens innhold, og oppgaven ble også derfor knyttet til samtalemotoden DCM. Jeg gikk i dybden på ulike utviklingspsykologiske teorier som jeg allerede visste litt om, blant annet Vygotsky og Daniel Stern. Jeg har ikke bare lest og tolket et spesifikt litterært verk som omhandler beskrivelser av deres teorier, men lest ulike formuleringer og forståelser av de fra flere forfattere. Jeg har i hovedsak fokusert på barnets ulike stadier og faser i utviklingen av selvet, og hvordan informasjonen som barnet gir kan bli forstått i denne sammenheng. For å bli mer kjent med barn og barndom i en større sammenheng, historisk og kulturelt, brukte jeg fagboken «Mellom mennesker og samfunn» av Brodtkorb og Rugkåsa (2017), som var den litteraturen rundt temaet som jeg kjente best fra første studieår. I tillegg søkte jeg bredt på Oria, og brukte søkeord som sosiologi*, barn*, barndom*, barn*, samfunnet*. Det var mange resultater på søkene, og artikkelen skrevet av Christiansen om «Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?» var særlig relevant, også for andre deler av oppgaven.

Jeg prøvde meg også på andre søkemotorer, men opplevde at jeg fikk tilstrekkelig utbytte av Oria som supplement til anerkjent teori fra faglig litteratur rundt oppgavens innhold. Jeg ville ta i bruk dagsaktuell forskning, og har gjennom hele oppgaven avgrenset søket til de siste 10-20 årene. Det var spesielt to omfattende rapporter som gikk igjen i flere artikler, og jeg har derfor valgt å fremheve disse som relevant for oppgaven. Den første er *rapport om samtaler med barnet i barnevernets undersøkelsesarbeid* skrevet av Christiansen, Ljones, Lauritzen, Paulsen, Jarlby og Vis i 2020, og en masteroppgave skrevet av Berit Skauge i 2010, *barnets involvering i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid*. I disse rapportene oppdaget jeg at teori om barnets medvirkning, både i en sosial og juridisk kontekst, var knyttet til barnesamtalen i større grad enn jeg først tenkte. Derfor har jeg valgt å gå i dybden av begrepet medvirkning.

Videre har jeg brukt en del kjedesøk, der jeg har sett igjennom litteraturlisten til relevante artikler og tidsskrift, og deretter funnet hovedkildene for å vurdere og omformulere teorien med egne ord. Når det kommer til kildekritikk har jeg sikret at artiklene har vært fagfellevurdert, som betyr at artiklene etter vurdering fra to eller flere upartiske eksperter har blitt godkjent (Dalland, 2012).

Når det kommer til selve disposisjonen av oppgaven har jeg har også tatt inspirasjon fra flere bacheloroppgaver, masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger gjennom NTNU Open, og prøvd å sette det sammen til noe eget tilpasset problemstillingen min.

4. Begrepsavklaring

I dette kapitlet vil jeg ta for meg noen begreper som kan være flertydige, for å sikre at de fanger opp det som er relevant for akkurat denne oppgaven .

«Barnet»

Ifølge rettspraksis, herunder FNs barnekonvensjon, defineres barn som «ethvert menneske under 18 år». I denne oppgaven bruker jeg begrepet barn innenfor lovens definisjon, på bakgrunn av at barnets rett og behov for å medvirke i eget liv krever voksne som ser og lytter til barnet uavhengig av alder, men fokuset vil ligge på de minste barna 0-7 år. Dette fordi det er mest relevant for valget av teori om barnets utvikling, men også fordi det kanskje er i de tidligere fasene det er mest komplisert for den voksne å innta barnets perspektiv, da det i større grad spriker fra den voksnes ståsted.

«Barnevernsarbeider»

Profesjoner som blant annet sosialarbeidere, lærere og politi vil i denne oppgaven være samlet under begrepet barnevernsarbeider, en yrkesutøver som jobber i barneverntjenesten. Profesjoner som for eksempel tannleger, trenere og instruktører kommuniserer også med barn, men jeg vil i denne oppgaven ta for meg de rollene som har fellestrekk ved at de har en type bestemmelsesrett overfor barnet. Der det faller seg naturlig vil jeg også bruke begrepet voksen, som innehar samme rolle overfor barn uavhengig av yrke.

«Barnesamtale»

Det som kjennetegnes av barn som er i kontakt med barneverntjenesten er at de har vært utsatt for en eller annen form for omsorgssvikt. «Barnesamtale» kan tolkes som enhver dialog med et barn, men i dette tilfellet vil begrepet ta for seg de samtalene som barneverntjenesten har med barnet om vanskelige temaer, med formål å avdekke og forhindre at barn blir utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep.

5. Juridiske rammer

Ivaretagelse av barnets rettsikkerhet står sentralt for barnevernets praksis, jeg har derfor valgt å gå nærmere inn på dette som en egen del av oppgaven. Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid. Denne oppgaven bygger på norsk lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17.juli 1992 og konvensjonen om barns rettigheter vedtatt av De forente nasjoner 20.november 1989 (FNs barnekonvensjon).

Barnekonvensjonen ble ratifisert av Norge 8.januar 1991, innført i menneskerettsloven i 2003, og gis derfor forrang fremfor andre lover jf. §3 (Kjønstad, Syse, Kjelland, 2017). Barn faller under menneskerettighetene på lik linje som voksne, men på bakgrunn av at de er mer sårbare og har særskilte behov, ble det i mai 2014 foretatt en revisjon av Grunnloven, med formål om å blant annet styrke barns rettigheter via en egen bestemmelse (menneskerettighetsutvalget (2011-2012) s. 48). Barn har dermed fått og får i økende grad en sterkere posisjon i familien og i samfunnet.

Barnets rett til å bli hørt er forankret i barnekonvensjonen artikkel 3 og 12, Grunnloven §104, forvaltningsloven §17 og barnevernloven §1-6. Det utdypes nærmere i forskrift om barnets medvirkning og tillitsperson av 1.juni 2001 at gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon skal barn gis anledning til å medvirke gjennom å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser. Dette skal skje under hele prosessen i barnevernet, men barnet skal ikke utsettes for press til å medvirke jf. §§3 og 5.

Videre bygger barnevernets praksis på ulike prinsipper, alle er ikke med direkte rettslig forankring, men anses likevel som grunnleggende norm. Prinsippene er: *barnets beste*, *barnets medvirkning*, *det biologiske prinsipp*, *det mildeste effektive inngrep* (Bunkholdt & Kvaran, 2018). I denne oppgaven vil de to førstnevnte, og særlig barnets medvirkning, være mest relevant å trekke frem for hvordan barnesamtalen tas i bruk i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid. Dette vil i denne sammenheng være relevant da begge prinsippene er grunnleggende for hvordan barnevernsarbeideren møter og ser barn.

Prinsippet om barnets beste

Barnets beste er et generelt prinsipp som er fleksibelt for juridisk tolkning, en sentral

saksbehandlingsregel i barnevernloven §4-1 og en rettighet nedfelt i nasjonal og internasjonal lovgivning. Prinsippet er av kompleks betydning, og har som mål å ivareta barns grunnleggende verdier og rettigheter. Det innebærer å ivareta og ta hensyn til barnets syn, personlige og kulturelle identitet, funksjonsevne, nasjonalitet, religion, seksuell orientering og kjønnsuttrykk. Videre står beskyttelse og sikkerhet sentralt, særskilt under omsorgsplikt fra det offentlige. Barn er sårbare i ulik grad og har behov for stabilitet, trygghet og nære omsorgsrelasjoner (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.6).

Prinsippet om barnets medvirkning

For å bevare deres rettighet til å få sitt beste vurdert og bli tatt hensyn til, må deres personlige interesser og behov fremmes og vektlegges. Det er derfor svært viktig å få en god forståelse av barnet som individ og barn i en større kontekst, herunder de eksterne faktorene som kan virke inn på deres situasjon. Det fremgår av både barnevernloven, Grunnloven og barnekonvensjonen at barnevernet skal tilrettelegge for barnets medvirkning, og at barnets synspunkter skal bli vektlagt i samsvar med sin alder og modenhet. Barnevernloven §6-3 om barnets rettigheter under saksbehandlingen understreker spesielt «barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter». Videre skal den som er ansvarlig for å høre barnet snakke med ham eller henne, og det legges særskilt vekt på at barn som har problemer med å forstå og få uttrykt sine synspunkter i beslutningsprosesser skal få muligheten til å medvirke (Forskrift om barnets medvirkning og tillitsperson, 2014, §6).

6. Teori

Dalland (2012) påpeker begrepet teori i lys av den greske opprinnelsen av det å se på eller granske noe. Som et grunnlag for problemet vi ønsker å løse er det nødvendig å se det i sammenheng med en bestemt teori. Dette vil også kunne bidra til å presisere problemstillingen. Sentrale teorier og perspektiver som ligger til grunn for diskusjonsdelen skal presenteres i dette kapitlet. Det gjelder både de juridiske rammene innenfor barnevernets arbeid i lys av barnesamtalen og barnets medvirkning, samt de ulike perspektivene som jeg nevnte innledningsvis. Innen utviklingspsykologien har vi mange kjente navn, og teorier fra Eriksson, Piaget og Bowlby er vel så sentrale som de jeg har gått i dybden på, men jeg har valgt å begrense det til Lev Vygotskys teori om språklig utvikling og Daniel Stern om utvikling av selvet, da jeg ser på disse teoriene som tilstrekkelig beskrivende for hvordan en *kan* se og møte barnet. Det vil jeg gå nærmere inn på i egne avsnitt senere i oppgaven.

Videre skal jeg presentere noen forskningsstudier som er med på å styrke hvordan barnesamtalen faktisk har blitt brukt og brukes i dagens barnevern. Rapportene knyttes til teorien, og vil derfor presenteres som en egen del etter kapittel 6.

6.1 Hva er en samtale?

Først og fremst vil det være viktig å få et overblikk på hva en samtale *faktisk er*, og hvordan barnets samtalekompetanse utvikler seg. Dette fordi barnets perspektiv må forstås ut ifra dets alder og utvikling, for at den voksne skal kunne ta imot og gjøre noe med den informasjonen som blir gitt. I denne delen skal jeg gå nærmere inn på nettopp dette.

For å åpne en samtale som videre leder til utarbeidelse av et tema vil det være nødvendig med en respons på det som blir sagt eller gjort. Små barn med marginale samtaleferdigheter vil ikke alltid kunne respondere eller selv innlede en samtale på lik linje som den voksne, og det kan også være vanskelig for barnet å opprettholde et spesifikt tema over lengre tid (Gjems, 2009). Basert på en studie i 2002 gjort av Blum-Kulka og Snow sier Gjems (2009) noe om at barnet kan benytte ulike sjangre om hverandre i en samtale, slik som for eksempel narrativer i form av lek og fortellinger, erfaringsbaserte forklaringer og argumentasjoner. Ved å innramme samtalen med fokus på sjangrene vil det bidra til å skape sammenheng rundt det som sies og gjøres i gitte situasjoner. En slik avgrensning vil også gjøre det enklere å skifte sjanger i løpet av en samtale uten å forvirre barnet.

Gjems (2009, s. 65) refererer til Ninio og Snow sin teori om at barnet må utvikle seks ferdigheter for å mestre en samtale. Det innebærer at barnet må kunne vente på sin tur til å formidle et budskap, ikke avbryte eller overlape den andre, anerkjenne og respondere på det som blir sagt av den andre, forplikte seg som lytter, knytte eget budskap til det aktuelle temaet og den andres budskap, og til slutt hente seg inn igjen om samtalen blir avbrutt. Til tross for at barnet tidlig tilegner seg flere av disse samtaleferdighetene kan det møte utfordringer med å beholde ordet, da de ofte snakker med mindre flyt enn den voksne. I tre- fireårsalderen vil barnet i større grad være i stand til å beholde ordet, ved å avslutte setninger med for eksempel “og..”, “så..”, for å signalisere at det ikke er ferdig med å prate. En samtale mellom en voksen og et lite barn som mangler en eller flere av ovennevnte ferdigheter som vedvarer over flere turtakinger, kan være en bekreftelse på at den voksne er god på å gi barnet tid og støtte til å

uttrykke seg ut i fra egne forutsetninger (Gjems, 2009, s. 69).

6.2 Den Dialogiske Samtalemotoden

Basert på ovennevnt teori om selve samtalen, ønsker jeg å knytte teorien om barnets utvikling av samtaleferdigheter til en spesifikk metode som i økende grad benyttes i arbeidet med barn. Jeg har i denne delen valgt å innta et mer overordnet perspektiv på metoden, med fokus på hvordan bruken av et systematisk verktøy kan bidra til å skape mer rom for barnesamtalen i barnevernets undersøkelsesarbeid.

Med lovendringen i straffeprosessloven i 2015 om barns rettssikkerhet og medbestemmelse, samt praktisk og teoretisk forskning ble det evidensbaserte metodeverktøyet «Den dialogiske samtalemotoden», heretter forkortet til DCM, utviklet av Åse Langballe og Kari Trøften Gamst. Metoden brukes i blant annet dommeravhør, asylintervju med barn og avdekkende samtaler i barnevernet (Gamst, 2017, s. 13.).

Gamst (2017) understreker at det har vært et tydelig behov for bredere kompetanse på hvordan fagpersoner kommuniserer med barn, og videre kunne avdekke samt ivareta barn som blir utsatt for omsorgssvikt, vold og overgrep. Sammen med en sammensatt fagstab har Gamst videreutviklet kompetanseprogrammet «DCM Barnesamtalen», som i dag rettes mot og implementeres i det barnevernfaglige arbeidet rundt om i landet. Formålet med metoden er å gi barnevernsarbeidere verktøy til å gjennomføre barnesamtaler der barnet i størst mulig grad forteller om egne opplevelser i fri fortelling, som videre gir barnet anledning til å bli inkludert i egen sak. Barnets forutsetninger for å formidle seg beskrives å være avhengig av den voksnes kommunikative tilnærming, og det krever kunnskap, forståelse og vilje av den voksne til å lære og til anse barnet som en likeverdig deltaker i samtalen.

Hvordan barnets beskrivelser av egen virkelighet blir møtt av barnevernsarbeideren er avgjørende for hvorvidt barnet evner å formidle sine tanker og følelser (Gamst, 2017). Gamst sier noe om at ved feilaktig bruk av kommunikasjonsstrategier i samtaler med barn kan viktig informasjon om barnets erfaringer og opplevelser gå tapt, og dette kan medføre store konsekvenser for barnet. Metoden bygger på kunnskap og bevisst bruk av fremmede- og hemmende kommunikasjon i form av åpne- og lukkede spørsmål, der små nyanseforskjeller kan være avgjørende for om barnet fortsetter å fortelle, eller stopper å fortelle.

Barnevernsarbeideren utøver fremmede kommunikasjon ved å lytte aktivt til barnets fortelling ved å følge opp, bekrefte og gi positive tilbakemeldinger, uten å stille krav til barnet. Videre må det legges til grunn at det krever mye mer enn tekniske ferdigheter for å skape en vellykket dialog med et barn, og selv om DCM og Barnesamtalen omtales som en «metodikk» og «teknikk» er selve formidlingen av anerkjennelse, empati og personlighet det mest sentrale for metoden. Fagpersonen er selv, med sin kompetanse, sine ferdigheter og holdninger det viktigste verktøyet i samtalen. Den profesjonelle må ha selvinnsikt og evne til refleksjon over hvordan egne holdninger og verdier møter den andre, og være i stand til å vise seg som menneske og person.

6.3 Vygotskys teori om utvikling av språklig kompetanse

Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å trekke frem Vygotskys teori om språklig utvikling, da jeg ville fokusere på hvordan barn blir møtt basert på deres språklige utvikling. Dette er relevant for oppgavens problemstilling da det kan være beskrivende for hvor skillet mellom barnets perspektiv og den voksnes barneperspektiv går. Vygotsky hevdet at det språket som barnet tar i bruk fra ett- toårsalderen er et resultat av de språklige erfaringene gjort fra barnets hverdagslige omgivelser de første leveårene. Videre mente han at kognisjon kunne forklares som en slags “språklig tenkning” der tenkning og tale blir ett. Vygotsky sa noe om at språket gjør at barnet kan sette ord på sine tanker og følelser og etter hvert bruke det i dialog med andre og i monologer med seg selv. Språklige interaksjoner er med på å konstruere barnets oppfatning av omgivelsene (Gjems, 2009), og omgivelsene tilegnes en mening for barnet ved å lære hva andre er opptatt av og definerer som viktig (Hansen, 2012. s. 30). Videre understreker Hansen (2012) at det ifølge det dialogiske perspektivet er relasjonen som former sinnet og personligheten gjennom en strukturerende prosess. Denne relasjonelle konstruksjonen skjer i aktiviteter, språklige prosesser og gjennom sosial praksis i samspill med andre, og parallelt med språkbruk er den ikke-språklige kommunikasjonen vel så viktig, noe som gjør at den voksne må være bevisst bruken av eget kroppsspråk og tonefall.

Ved å imitere den voksne og omgivelsene vil barnet lære å bruke ord og uttrykk før de selv forstår betydningen, og konteksten kan derfor i større grad være avgjørende for forståelsen av språket, enn ordforrådet selv. Med kontinuerlige tilbakemeldinger fra de voksne i ulike kontekster, vil barnet etterhvert lære hvordan det gjennom språket kan forstå andre samt uttrykke hva de selv tenker, føler, tror og vil. Den voksne må bruke språket på en måte som

gjør at barnet kan relatere til det ut fra egne erfaringer. Om den voksne ikke møter barnet der det er ut ifra sine språklige forutsetninger, og barnet ikke forstår hva som forventes av det, vil barnet kunne trekke seg ut av samtalen. Derfor vil ansvaret for å ivareta barnets stemme ligge hos den voksne, ut ifra støttende og åpne spørsmål (Hansen, 2012).

6.4 Daniel Sterns teori om utvikling av selvet

Videre har jeg valgt å ta med Sterns teori om utvikling av selvet, da det på mange måter bygger videre på Vygotskys teori. Der Vygotsky fokuserer på barnets ervervelse av språk, vil Sterns teori være mer rettet mot barnets indre utvikling og tolkning av virkeligheten, og hvordan den voksne kan forstå barnet fra barnets ståsted uavhengig av verbale representasjoner. Denne delen trekker også frem maktbegrepet, og hvordan språket kan relateres til det. Jeg har valgt å gå nærmere inn på dette i kapittel åtte.

Ifølge Daniel Sterns teori vil barnets cerebrale reorganisering og erfaring vise seg gjennom fem ulike opplevelsesområder: et gryende selv, kjerneselv, subjektivt/intersubjektivt selv, verbalt selv og et narrativt selv (Hansen, 2012). De tre første domenene omhandler barnets førspråklige utvikling i form av følelseskommunikasjon, og i denne oppgaven vil jeg fokusere på de to sistnevnte domenene, som går ut på drastiske endringer i barnets måte å kommunisere på gjennom ervervelse av språk.

Det verbale selvet kommer til uttrykk etter de første to leveårene, og åpner opp for en interpersonlig samhandlingsprosess der ord skaper mening til handling. Barnet vil kunne se seg selv objektivt som «meg», og kommunisere sin indre verden til andre gjennom fantasier og forestillinger. Språket gir barnet mulighet til å skape interpersonlige møter og ny forståelse av omverdenen, men kan også bidra til fremmedgjøring og splittelse fra det. Stern mente at det oppstår et viktig skille mellom opplevde erfaringer og verbale representasjoner, og språket kan på denne måten bli et manipulerende redskap som skaper forvirring og mangel på sammenheng (Hansen, 2012). Videre beskriver Hanssen og Røkenes viktigheten av at barnet lærer å knytte språket opp mot noe de faktisk har erfart selv, noe som kan gjøres gjennom utviklingen av å vær empatisk i samspill med andre (Hansen, 2012; Hanssen & Røkenes, 2002).

Fra rundt tre årsalderen skaper barnet mening til de historiene som de forteller om seg selv.

Denne modulen kalles det narrative selvet, og det er individet som konstruerer historiene i en sosial, fysisk eller historisk kontekst, i samspill med andre. Barnet vil etter hvert kunne forstå og se sammenhengen i menneskelige handlinger og atferd, og ved at en annen person bidrar til historien gjennom å lytte og komme med innspill, både verbale og ikke-verbale vil dramaturgien i historien skapes. Ved å ta del i barnets fortelling med innlevelse og engasjement vil barnet bli flinkere til å strukturere og utdype detaljene, og historien vil tilegnes en mening. Stern beskriver det narrative domenet som en *identitetsskapende prosess* (Hansen, 2012, s. 101). Disse narrative er ikke nødvendigvis sanne i sin helhet, da det i større grad bygger på opplevde affekter fremfor den ekte historiske hendelsen. Derfor kan det ofte være enklere å nyansere historiene som blir fortalt, og anse de som troverdige, når affektene som ligger bak blir tydeligere. I en samtale med barn kan det være mer hensiktsmessig å rette oppmerksomheten mot affektene fremfor den fortalte historien til å begynne med (Hanssen & Røkenes, 2002 s. 64).

6.5 Barn og barndom i samfunnet

Selv om denne oppgaven hovedsakelig rettes mot utviklingspsykologien, er det nødvendig å også si litt om barnet som en samfunnsaktør innenfor et sosiologisk perspektiv. Det sosiologiske og sosialantropologiske perspektivet definerer barndom som noe mer enn ulike stadier som går over fra den ene til den neste, og kom fra ca. 1960-70 tallet som en utfordrer til den tradisjonelle utviklingspsykologien (Bordtkorb og Rugkåsa, 2017). Barnet skulle forstås som en aktiv deltaker i egen utvikling, og ikke en gjenstand i et entydig og lineært utviklingsløp. Barnet skulle ikke lengre oppdras til å være nyttige, men til å være seg selv, ifølge sosialantropologen Marianne Gullestad, som Christiansen (2012) refererer til. Det er tidligere skrevet om Vygotskys teori om barnets språkutvikling, og der han var opptatt av barnets individuelle utvikling som en aktiv deltaker i interaksjon med andre mennesker, er sosiologien mer opptatt av barnet i samfunnet, og hvordan det blir en del av det. Felles for de dominerende teoriene innenfor begge perspektivene handler om å beskrive og generalisere barn og barndom.

Bordtkorb og Rugkåsa (2017) påpeker at synet på barn i den senere tiden har endret seg drastisk, og barnet har gått fra å være et individ som en passiv og uvitende deltaker som skal oppdras, til å bli et kompetent og selvstendig individ som selv medvirker i egen og andres oppdragelse. Denne endringen beskrives i sosiologien og sosialantropologien som et

paradigmeskifte. Til tross for at det i dag er mye kunnskap om hvordan en skal forstå barn og barndom, og at barnet som menneske har fått en større plass i samfunnet, påpeker Brodtkorb og Rugkåsa at det er lite forskning på barn som informanter utover en teoretisk forståelse av barnet.

Christiansen (2012) beskriver at «barnet som aktør» kan knyttes til et normativt, teoretisk og et sosiologisk aspekt. Det førstnevnte handler i hovedsak om det å behandle barnet som aktør, og tar utgangspunkt i barnets rettighet gjennom ulike lovverk som presentert i starten av denne oppgaven. De teoretiske og sosiologiske aspektene handler om *hvorfor* en skal se barnet som aktør, knyttet til den nye barndomssosiologien i form av en ny måte å forstå barn og barndom på. Skauge (2010) viser til beskrivelser om barnet som et individ ulikt andre individer, med eget perspektiv i en personlig livsverden, som påvirkes av den ytre verden i form av kultur, tid og ressurstilgang. Samtidig forstås barndom som en del av en sosial arena, som en egen kategori blant andre kategorier i et samfunn. Politiske, moralske og historiske kontekster former hvordan barn og barndom forstås, med fokus på likhet og ulikhet, og da særlig i sammenheng med maktforholdet mellom voksne og barn.

Brodtkorb og Rugkåsa (2017) beskriver at forholdet mellom to parter, i dette tilfellet en voksen og et barn, vil være påvirket av om barnet vet hvilken makt som den voksne innehar. Barnet vil kunne underordne seg den som har makten, den voksne, allerede før denne makten har blitt ytret noe direkte.

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu beskriver ulike former for kapital som finnes i et samfunnshieraki. Jeg har valgt å trekke frem hans teori om kulturell og symbolsk kapital som relevant for denne oppgaven, da det på mange måter kan beskrive hvilken betydning språk og kommunikasjon har i forbindelse med en form for virkelighetsforståelse. Symboler som språk, væremåte, klær, normer og verdier er med på å danne en kultur, og som videre skaper en felles virkelighetsforståelse, identitet og samhandling. Språket fungerer som et "bindemiddel i den sosiale samhandlingen", og gjennom språket kan vi begrunne makten som utøves gjennom å befale, true eller gi løfter (Brodtkorb og Rugkåsa, 2017, s. 89).

7. Aktuell forskning

Som tidligere nevnt er det gjort mye forskning på barneperspektivet, barnets perspektiv, barnets medvirkning og plass i både barneverntjenesten og samfunnet. Jeg har valgt å oppsummere resultatene fra to kjente rapporter, som sier noe om hvordan dette blir hensyntatt

i dagens praksis.

Rapport om samtaler med barnet i barnevernets undersøkelsesarbeid (2020)

Det fremgår av studier gjort av barns deltakelse i barnevernets undersøkelsesarbeid at barnevernet oftere har samtaler med eldre barn enn med yngre barn, og i et utvalg på 1124 undersøkelsessaker for barn i alderen 0-17 år så ble det gjennomført samtaler med barna i 60% av sakene (Christiansen, Ljones, Lauritzen, Paulsen, Jarlby og Vis, 2020). I de sakene der barnesamtalene ikke ble gjennomført var årsakene: barnets alder, kontakt med andre instanser, henlagte bekymringer og i enkelte saker på grunn av barnets eller foreldrenes ønsker eller manglende språkforståelse. Rapporten viser at sistnevnte årsak anses som svært alvorlig, da det ofte er de som ikke er i stand til å formidle som blir særlig utsatt for overgrep og mishandling. Videre ble undersøkelsene oftere konkludert med tiltak når det hadde vært samtaler med barnet, men samtaler med barnet hadde kun en indirekte betydning for selve utfallet, og barnevernets bekymringer hadde størst betydning, uavhengig av hvem som ble snakket med. Når det kom til selve tilrettelegging for barns medvirkning viser rapporten at barnevernsarbeideren ikke anså barnesamtalen som særlig utfordrende, og enda mindre når ulike samtaleverktøy ble tatt i bruk. Likevel var det med mangel på informasjon om forberedelse og formål med samtalen ikke mulig å få en systematisk oversikt over hvorvidt det ble tatt i bruk samtalemetodikk i møte med barna.

Barnets involvering i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid (2010)

Berit Skauge (2010) utførte en studie der hun gjennomgikk saksmappene til 100 barn i perioden 2000-2009, og funnene indikerer på daværende tidspunkt en økning fra 41% til 70% av andel barn som hadde blitt snakket med i undersøkelsesarbeidet. Til tross for at barnesamtalene var mer omtalt i de senere årene, var det likevel tydelig at barna i mindre grad ble inkludert i barnevernets prosesser i 2009 enn i 2000. Barnevernsarbeiderne som ble intervjuet 10 år senere opplevde en bredere forståelse av barneperspektivet og barnet som deltaker, men tradisjonelle holdninger rundt barnets behov for beskyttelse begrenset barnets mulighet for å bli inkludert. Skauge peker på at det blant annet handler om manglende kunnskap om barn og *hvordan* de kan inkluderes, dilemmaet mellom deltakelse og beskyttelse, og maktforholdet mellom voksne og barn.

8. Diskusjon

I dette kapitlet vil teori og empiri bli satt opp mot hverandre og drøftet. Først vil jeg trekke frem ulike forståelser av hvor barnet kommer fra, og skillet som kan oppstå mellom barnets perspektiv og barneperspektivet fra den voksnes ståsted. Deretter vil jeg se på barnesamtalen i lys av barnets medvirkning i rettslig forankring, og hvordan barnesamtalen blir brukt og dokumentert i undersøkelsen i dag. Videre vil jeg ta for meg hvordan DCM barnesamtalen fungerer i praksis, også her fra barns perspektiv. Til slutt vil jeg se på de ulike faktorene som kan være utfordrende med barnesamtalen, som ikke handler om barnevernsarbeiderens evne og kompetanse.

Barneperspektivet vs. barnets perspektiv

Barnet kan være forsiktig med hva de sier til de voksne og barnevernet, når de har erfaringer med at deres formidlede mening har blitt omskrevet og fortolket av den voksne (Skivenes og Strandbu, 2006; Skauge, 2010). Resultatene fra Skauges undersøkelse viser at barnevernsarbeidere i dag har en bedre forståelse av barnets perspektiv og medvirkning, enn tidligere. Til tross for dette tar barnevernsarbeideren ofte utgangspunkt i et voksenperspektiv, av ulike grunner. Biljeveld, Dedding og Bunders-Aelen (2013) sier noe om nødvendigheten av å opprettholde en slags balanse mellom barnets rett til å medvirke og barnets rett til beskyttelse. Skauge (2010) beskriver at det blant annet kan handle om at barnevernsarbeiderens frykt for å pålegge barnet for mye ansvar, kolliderer med det å være i stand til å beskytte barnet. Men hvilken part kommer best ut av det med et slikt syn? Det kan tenkes at det ofte er mer enn et ønske om å ivareta barnets behov, men også barnevernsarbeiderens heltemot og ønske om å utøve godt arbeid i tråd med loven og det viktige samfunnsoppdraget. Selvfølgelig vil det ikke alltid være slik, og årsakene til at barnevernsarbeideren inntar et voksenperspektiv kan handle om naturlige menneskelige reaksjoner, omsorg og et ønske om å hjelpe, så vel som forståelsen av lovverket og bruken av det.

Sett fra en annen vinkel kan den voksne frykte å se virkeligheten fra barnets øyne på grunn av sin egen smerte, og det kan være enklere å distansere seg fra denne smerten ved å gjøre den usynlig og uhørt. Det trenger heller ikke å være en bevisst handling fra barnevernspedagogen, kanskje vi til og med kan gå så langt å si at det *sjeldent* er en bevisst handling å lukke øynene for barnets smerte. Gamst (2017) beskriver at den voksne fortolker barnets situasjon basert på det den voksne ser.

«Det er faktisk spørsmål om vi kan gå så langt å hevde at vi ikke spør barn om personlige temaer fordi vi ikke vil ha svaret» (Gamst, 2017, s.28).

På samme tid lærer vi på studiet at det kan være en stor belastning for barnet om barnets uttalelser vedrørende sitt hjemmeforhold påvirker tiltakene som blir iverksatt (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021). Barnevernsarbeideren kan ha et ønske om å beskytte barnet fra et slikt ansvar, og dermed unngå at barnet forteller om de vanskelige tingene. Vi kan for eksempel se på Aamodt beskrivelse av at ansvarliggjøring av barnet gjennom å tillegge barnets meninger og tanker en gyldighet, også vil gjøre barnet skyldig det som skjer. Da står vi også i risiko for å skape et angrende barn om hjelpen ikke er riktig (Aamodt, 2021, s. 10). Det krever kanskje at barnevernsarbeideren er i stand til å ta imot det som barnet forteller på riktig måte, og ikke nødvendigvis tolker barnets fortellinger utover dets betydning. Her kan vi også se det tydelige skillet mellom barneperspektivet, det barnevernsarbeideren har av kompetanse til å tolke barnets språklige og kognitive evner sett fra et faglig ståsted må ikke tilegnes større vekt enn barnets perspektiv ut fra barnets ståsted. Barn sier det samme ut ifra erfaring, at det er svært sårbart at deres uttalelser kan påvirke, om ikke være avgjørende for en sak (Forandringsfabrikken, 2021, s.70). Det vil si at ved å tilrettelegge for barnets rett til å uttale seg, og dermed ivareta barnets menneskeverd, vil det også være særlig viktig å se barnets uttalelser fra barneperspektivet gjennom barnets øyne, spesielt om deres uttalelser vil bety noe for utfallet av en sak.

Men hvor går skillet mellom barnets rett til beskyttelse og barnets rett til medvirkning? Skauge (2010) beskriver at barnet har gått fra å være en likeverdig deltaker i samfunnets arbeidskraft, til å være mer beskyttet fra et slikt ansvar. Til tross for at det i dag er betydelig større fokus på barnet som et selvstendig individ er det tydelig at det oppstår konflikter mellom prinsippene som fremgår av barnekonvensjonen om barnets rett til medvirkning, og barnevernets ansvar for å ivareta og beskytte barnet. En saksbehandler i barnevernet skal for eksempel innhente informasjon om barnets totale omsorgssituasjon fra ulike og relevante aktører, men samtidig ta i betraktning den informasjonen som barnet deler på egne premisser, og det kan ofte være motstridende og etisk svært utfordrende. Hilde A. Aamodt (2021) poengterer i sin artikkel om barnets rett til deltakelse i en barnevernkontekst, at det i et rettslig perspektiv ikke er mulig å få øye på hvordan barnet skal snakkes med, annet enn at en slik handling skal finne sted. Det kan skape en instrumentell praksis der barnet blir sett på som

generelt fremfor særegent og unikt. Det kan kanskje handle om synet på barn som sårbare, og barnet kan ofte blir derfor sett på som et individ som mangler kunnskap og modenhet. Samtidig er det ingen tydelige rammer for hvem som har rett til å bedømme barnets modenhet, eller hvilke kriterier som skal følges.

Dokumentasjon i undersøkelsesarbeidet

I denne oppgaven har deler av barnevernloven blitt belyst, og da spesielt de punktene som tilsier at barnet alltid skal prates med, deres mening skal vektlegges, og barnevernsarbeidere skal være i stand til å prate med barnet på barnets premisser. Det kan gjøre det enklere for barnevernsarbeideren å få barnet til å åpne seg gjennom metodiske ferdigheter som for eksempel DCM barnesamtalen, og dermed kunne gjennomføre, eller i det minste dokumentere, forsvarlige undersøkelser etter barnevernloven §6-3.

Dokumentasjon er et av de mest sentrale oppgavene til en barnevernsarbeider. Som nevnt i det juridiske grunnlaget for oppgaven så kan vi se at det har vært et økt fokus på å forbedre rettsikkerheten til barn i samfunnet. Likevel er det på grunn av mangelfulle prosedyrer ifølge Sandberg (2012) denne barnrettigheten som er vanskeligst å realisere i praksis. Det å legge til rette for barns deltakelse er avhengig av bevissthet på hvordan dette kan gjøres, og barnevernet har rapportert om store utfordringer knyttet til dette (Gamst, 2017, s. 15; Skauge, 2012). Sett i sammenheng med selve barnesamtalen, slik som Gamst (2017) beskriver, så vil lukkede spørsmål og en samtalestruktur som i liten grad gir barn mulighet til å fortelle fritt, også hindre barnets mulighet for medvirkning. Funnene til Skauge (2010) viser at det har vært en økning på andel barn som blir pratet med i undersøkelsesarbeidet i de siste 10 årene, men barn er i mindre grad inkludert i sakene. Det kan handle om at barneverntjenesten har blitt flinkere til å dokumentere og vise til at arbeidet er gjort i henhold til lovverket, men vil det si at barnets stemme blir hørt i like stor grad?

På en side kan det handle om at barnevernsarbeideren stiller lukkede spørsmål, enten bevisst eller ubevisst, for å kunne dokumentere at barnesamtalen har funnet sted, uavhengig av barnets svar og samtalens innhold. På en annen side kan barnevernsarbeideren ha gode tekniske samtaleferdigheter, stille åpne spørsmål og få barnet til å dele, men uten å ha en grunnleggende forståelse for barnet der det er i sin utvikling, og som eget individ med eget perspektiv, vil det kanskje ikke ha så stor betydning?. Slik som Stern påpekte vil små barn se

sammenhengen gjennom narrativer, og dermed være flinkere til å vise opplevde affekter fremfor ekte historiske hendelser. I et barnevern med stadig strengere krav for dokumentasjon kan disse affektene forsvinne bak papirer og skriftlige tolkninger, og barnets perspektiv fra dets ståsted likeså. Det kan også ses i sammenheng med de gangene barnets utsagn kommer frem i barnevernets rapporter og dokumenter, uten at barnevernet har hatt direkte kontakt med barnet (Skaug, 2010, s. 13). Det kan medføre en risiko av at viktig og relevant informasjon som er av betydning for barnet selv, forsvinner gjennom ulike tolkninger gjort av informanter som har kjennskap til barnet.

Et eksempel kan være når barnets stemme blir brukt i rettssak og straffeprosess, uten at politiet selv ikke har gjennomført tilrettelagt avhør. Barneverntjenestens samtaler med barnet, og tolkninger gjennom dokumentasjonen vil kunne bidra, og kanskje til og med være avgjørende, for sakens utfall. Det krever at barnevernsarbeideren har gjort en grundig undersøkelse, der barnets stemme ikke bare har blitt dokumentert, men også hørt og forstått.

Barnevernsarbeiderens maktrolle

I denne oppgaven knytter jeg makt opp mot kommunikasjon og språk i sosiale relasjoner, særlig i en barnevernfaglig kontekst. Dette fordi barnevernsarbeiderens myndighet gjør at det raskt kan oppstå skjev maktfordeling om en ikke er varsom og innforstått med betydningen av den. Bourdeaux teori om kulturell og symbolsk kapital sier noe om barnevernsarbeiderens bruk av språk, og hvilken påvirkning det har på barnet og hvordan barnet føler seg i møte med den voksne. Gjennom språk kan vi forklare virkeligheten, og dermed påvirke fremstillingen som gis av den. Ved å ta i bruk et fagspråk som den andre parten ikke forstår, og i dette tilfellet barnet, kan barnets følelse av underlegenhet forsterkes. I tillegg kan det risikere at barnet går glipp av informasjon som det kunne hatt nytte av, eller krav på (Brodtkorb og Rugkåsa, 2017, s.89). Sett fra en annen vinkel vil det ikke nødvendigvis bare handle om manglende ivaretagelse av barnets rett på å få informasjon, men barnets rett til å bli hørt og få sitt beste vurdert. Dette fordi barnevernsarbeideren, på lik linje som barnet, kan gå glipp av viktig informasjon om det ikke er en gjensidig kommunikasjon med felles forståelse for hva som kreves av hverandre. Hvordan skal barnevernsarbeideren da kunne vurdere hva som er til barnets beste?

Språket kan på mange måter være et manipulerende redskap, som Stern beskriver. I tilfeller

hvor barn er utsatt for dette, eksempelvis fra foreldre, vil dette kunne føre til at barnet ikke nødvendigvis klarer å skille mellom opplevde erfaringer og verbale presentasjoner. Et eksempel kan være når barnet har blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep, så kan overgriper ofte pålegge barnet en annen versjon enn sannheten. I samtale med barnet vil kanskje den utøvende part, eksempelvis foreldrenes, overgriperens eller andre personer som barnet har tillit til komme tydeligere frem enn barnets reelle opplevelser, og barnet vil finne seg i en lojalitetskonflikt. Alle barn er ulike, og har ulik grad av fungering, noe som krever at noen barn kan trenge mer tid, hjelp og støtte til å formidle seg enn andre. Basert på denne kunnskapen vil en kanskje se at den gode samtalen blir et viktig verktøy for å hjelpe barnet å formidle. Ved at barnevernspedagogen tar i bruk fremmende og støttende kommunikasjon vil en kanskje enklere se sammenhengen i hva barnet *egentlig* mener og føler. Men sett bort fra metodiske tilnærminger, hva er støttende kommunikasjon? Opplevs den lik for alle? Vil oppmuntring til fri fortelling, store spørsmål, pauser og bekreftelse være en trygghet for hvem som helst?

DCM barnesamtalen i praksis

Gjennom forskning i forbindelse med DCM kom det tydelig frem at mangelen på metode og systematiske kommunikasjonsstrategier i praksisfeltet førte til lukkede og lite informative samtaler med barn. Det var svært personavhengig hvorvidt den voksne var i stand til å gi barnet mulighet til å fortelle, forstå og medvirke i eget liv. Gamst beskriver denne tilfeldige og personlige kommunikasjonsstilen for «tause» kunnskap, og DCM ble utviklet ved å studere kvalitetene og egenskapene til de personene som var i stand til å komme i dialog med barnet på en god måte, og dermed kunne hun sette denne tause kunnskapen i system (Gamst, 2017, s. 15.).

Men hva føler egentlig barna? DCM barnesamtalen er utviklet for å styrke barnets stemme gjennom å legge til rette for at den blir hørt, men kan metoden også bidra til at vi inntar et voksenperspektiv overfor barnet?. Forandringsfabrikken (2020) viser til kunnskap fra barn som forteller at åpne spørsmål som «fortell mer..», gjentakelser og nøytrale bekreftelser kan oppleves som forvirrende og utrygt for barnet.

«Å lære oppvekstarbeidere samtaleteknikker er sikkert godt ment, men det bryter med det kunnskapsgrunnlaget vi kjenner fra barn» (Forandringsfabrikken, 2020, s. 33)

Barn har behov for at voksne reagerer med følelser, og at den voksne deler av seg selv på lik linje som det krever at barnet skal dele av seg selv. Forandringsfabrikken (2020) poengterer at mange fagfolk har blitt tryggere i rollen med disse teknikkene, men det er lite forskning på hvilken opplevelse barn har av denne måten å bli pratet med på.

Det handler om mer enn barnevernsarbeiderens kompetanse

Barnesamtalen krever så mye mer enn å være kompetent nok til å prate med barnet, eksempelvis knyttet til tid og ressurser. Når en saksbehandler får utdelt en sak skal den gjennomgås snarest og senest innen tre måneder, jf. barnevernloven §6-9. Det innebærer at barnevernsarbeideren skal bli kjent med barnet og dets omsorgssituasjon og behov, gjennom samtaler med barnet og andre relevante aktører i løpet av den tiden som blir gitt. En ting er å være god i jobben sin, ha faglig og personlig kompetanse til å reflektere og vurdere hva som er til det beste for barnet, men det handler kanskje ikke alltid om barnevernsarbeiderens mot og vilje til å forstå barnet. Som vi har sett så krever det tid og ressurser til å faktisk ta imot det som blir sagt, og tid til å gjøre noe med det.

«Hvis jeg sa noe som såra mamma til dem så fikk jo mamma vite det. Da var jeg alltid redd for å si fra og såre mammas følelser» (Forandringsfabrikken, 2021, s. 38.)

Da kan vi trekke frem argumentet om at barnets rett til å medvirke og bli pratet med, også handler om barnets rett til å ikke medvirke eller ikke gjennomføre samtale med barneverntjenesten. Barneverntjenesten har et ansvar for å sørge for at barnesamtalen foregår under trygge rammer, gjennom å blant annet tilrettelegge for at foreldre ikke er tilstede, eller at barnet gis anledning til å ha en støtteperson med i samtalen (Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet, 2021). Uavhengig av hva som er årsaken til at barnet ikke vil prate med barneverntjenesten, så burde det være opp til barnet selv. Her igjen kan vi se det i sammenheng med lojalitetskonflikten som kan oppstå, og som for mange kan være en kraftfull indre konflikt. Det kan handle om barnets lojalitet overfor foreldrene sine, følelsen av å svikte noen de står nær. Det kan foreligge en større risiko for barnet av represalier og det som skjer i etterkant av en samtale, enn det som barnevernsarbeideren kan forutse. Ikke minst kan barnets frykt for det være vel så viktig som realiteten. Barnets indre konflikter bør ikke bagatelliseres, og med tanke på fokuset som er rettet mot barnet som en selvstendig aktør i eget liv, må det kanskje derfor også være opp til barnet hvordan det forteller, til hvem og når

det skal skje.

Samtidig er det som nevnt tidligere vil barnets ord og uttrykk handle om mer enn språk og formuleringer. Ifølge teoriene til Vygotsky og Stern lærer seg å imitere den voksne og omgivelsene, og bruke ord og uttrykk før de selv forstår betydningen av de. Det gjelder ikke bare i en verbal setting, men også barnets atferd, fungering, kroppsspråk osv. Vi har sett at en undersøkelse bygger på flersidig og variert informasjon, som sammenlagt skal kunne si noe om barnets situasjon. Barnet må kanskje også derfor tolkes i sammenheng med sine omgivelser, da omgivelsene kan si mye om hva barnet er opptatt av, og definerer som viktig.

9. Avslutning

En barnevernsarbeider har en svært kompleks oppgave som krever mye, både faglig og etisk, og beslutningene som tas på vegne av barn og unge er sjeldent med to streker under svaret. Utfordringene kan ligge i det å få frem barnets perspektiv og barnets egen opplevelse av sin situasjon gjennom evne til å skape tillit, vise empati og medfølelse, og samtidig sette det i sammenheng med barneperspektivet og den faglige kompetansen (Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, 2021).

Med problemstillingen: «hvilken plass har barnesamtalen i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid» ønsket jeg å se på ulike faktorer som kunne si noe om hvordan vi *forstår* barnet, og dermed også hvilken betydning denne forståelsen har for hvilken *plass* barnesamtalen får i undersøkelsen. Barnets medvirkning har stått sentralt, og hvordan vi legger til rette for medvirkning i form av å se barnet som et individ i utvikling, og samtidig som kompetent og likeverdig deltaker i samfunnet.

Hensikten med oppgaven har ikke vært å kritisere barneverntjenesten, og enda mindre barnevernsarbeidere, som i mine øyne har et av de viktigste og mest komplekse samfunnsoppdragene i landet. Det kommer tydelig frem at det i arbeidet med barn oppstår konflikter mellom et hav av prinsipper og tankesett, historisk, organisatorisk og kulturelt, om hvordan vi best mulig kan beskytte barn og unge. Målet har heller ikke vært å se på alt som barnevernsarbeideren gjør «feil» i samtaler med barn, eller å diskutere hvorvidt en måte å ordlegge seg på er bedre enn en annen, for å kunne avdekke alvorlig omsorgssvikt. For det handler ikke bare om *hvordan* barnevernsarbeideren prater med barn i undersøkelsen, men *at*

barnevernsarbeideren prater med dem, og at det foreligger et bevisst forhold til at det er mange faktorer som spiller inn for hvorvidt barnet er i stand til å formidle sin stemme, og i hvor stor grad. Samtidig ville jeg få frem hvordan utvikling og implementering av systematiske metoder, som for eksempel DCM barnesamtalen, kan bidra til å enklere gjennomføre, og ikke minst evaluere og forbedre barneverntjenestens arbeid. Like viktig er det at barn og unges personlige erfaringer ikke forsvinner i et brennende engasjement for å utvikle og profesjonalisere det norske barnevernet. Vi har behov for flere metoder som DCM Barnesamtalen for å kunne gjennomføre gode undersøkelser i barneverntjenesten, men vi har også behov for Forandringsfabrikken som kan minne oss på at metoden ikke er verdt noe uten mennesket bak.

10. Litteraturliste

- Aamodt, H. A. (2021). Barnets rett til deltakelse i en barnevernkontekst: et perspektiv ut over det rettslige. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(4), 1-13.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2021-04-03>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021, 13. januar). *Hva skjer i en barnevernssak?*. Hentet fra [Hva skjer i en barnevernssak? \(bufdir.no\)](https://www.bufdir.no)
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021, 12.april). *Saksbehandlingsrundskrivnet*. Hentet fra [Saksbehandlingsrundskrivnet | Bufdir](https://www.bufdir.no)
- Biljeveld, G.G., Dedding, C.W.M & Bunders-Aelen, J.F.G. (2013). Children's and young peoples participation within child welfare and child protection services: a state of the art review. *Child & family social work*, 20(2), 129-138.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12082>
- Bordtkorb, E. & Rugkåsa, M. (2017). *Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2018). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Christiansen, Ø. (2013). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(1-2), 16-30.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-01-02-03>
- Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. (2021, 19.november). Yrkesbeskrivelse: barnevernspedagog. Hentet fra [Barnevernspedagog | Utdanning.no](https://www.fo.no)
- Fellesorganisasjonen. (2019-2023). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra [Yrkesetiskgrunnlagsdokument.pdf \(fo.no\)](https://www.fo.no)
- FN-sambandet (2019, 17.juni). Barnekonvensjonen. Hentet fra Barnekonvensjonen (fn.no)
- Forskrift om barnets medvirkning og tillitsperson. (2014). (FOR-2014-06-01-697). Hentet fra [Forskrift om medvirkning og tillitsperson - Lovdata](https://lovdata.no)
- Forandringsfabrikkens kunnskapssenter. (u.å.). Hvordan få god praksis: Ha et godt barnesyn. Hentet 3.april fra [Hvordan få god praksis: Ha et godt barnesyn – Forandringsfabrikken](https://www.fo.no)
- Forandringsfabrikkens kunnskapssenter. *Klokheter om vold og overgrep*. (2020). Oslo: Universitetsforlaget
- Forandringsfabrikkens kunnskapssenter. (2021). Det handler om oss: 100 barn 7-18 år om samvær i barnevernet. Oslo: Universitetsforlaget

- Gamst, K. R., T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjems, L. (2009). *Å samtale seg til kunnskap: sosiokulturelle teorier om barns læring om språk gjennom språk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Guldbrandsen, L. M. (2012). *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Kap. 5: Smith, L. Bowlbys teori om barnets bånd og empiriske studier av tilknytning.
- Grunnloven. (1814). Kongeriketets Norges Grunnlov. (LOV-1814-05-17) Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>
- Hanssen, P.-H. & Røkenes, H. O. (2002). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3.utg). Bergen: Fagbokforlaget
- Hansen, B.J. (2012). *I dialog med barnet: intersubjektivitet i utvikling og i psykoterapi*. Oslo: Gyldendal Akademisk)
- Havnen, K.J.S, Christiansen, Ø., Ljones, E.H, Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F., Vis, A.S. (2020, april). *Barnevernets undersøkelsesarbeid, delrapport 5: Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid*. Hentet fra [Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning. Delrapport 5. Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. \(bufdir.no\)](#)
- Kjønstad, A., Syse, A. & Kjelland, M. (2017). *Velferdsrett II: Barneverns- og sosialrett*. (Red.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Landsforeningen for barnevernsbarn. (u.å.). Hvorfor er medvirkning så viktig?. Hentet 4.april 2022 fra [Hvorfor er medvirkning så viktig? - Barnevernsbarna](#)
- Menneskerettighetsutvalget (2011-2012). *Rapport fra menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven* (Dok. Nr. 16). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/static/SDOK/dok16-201112.pdf>
- Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?: Har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukarmedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis?: blir barnets temme mer fremtredende?* (Masteroppgave, NTNU i Trondheim). Hentet fra [402461_FULLTEXT01.pdf \(ntnu.no\)](#)
- Skivenes, M., & Strandbu, A. (2006). A Child perspective and participation for children. *Children Youth and Environments*, 16(2), 10–27.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen*.

Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-avbarnekonvensjonen.pdf>

